

JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: telepve ... 6 lit A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

Tartalom: A «hatásköri összeütközés» bírósága. Dr. WLASSICS GYULA egyetemi tanártól. — A szövetkezetek reformja. Dr. NAGY FERENCZ egyetemi tanártól. — A becstelenség körüli eljárás a Debreczen városi régi jogban. SZÉLL FARKAS debreczeni kir. táblai tanácselnöktől. — *Törvénykezési Szemle:* A beszámítást enyhítő és súlyosító körülményekről. SZÉKÁCS FERENCZ curiai bírótól. — Ujabb törvények, melyek módosítást és kiegészítést igényelnek. Dr. IMLING KONRÁD curiai bírótól. — Magánjogi ítéletek kritikai fejtegetése. (Van-e a telekkönyvi alzálogosnak jelzálogkeresete?) Dr. SCHWARZ GUSZTÁV egyetemi tanártól. — Az új somnás eljárás és a közjegyzői okiratokon alapuló végrehajtási eljárás. Dr. FODOR ÁRMIN kir. törvényszéki bírótól. — Perjogi decentralisatio. Dr. BALOG ARNOLD budapesti ügyvédtől. — Külföldi judikatura. Közli: Dr. GOLD SIMON budapesti ügyvéd. — Különfélék.

Melléklet: Curiai Határozatok. — A pénzügyi közigazgatási bíróság határozatai. — Vitás kérdések a perrendtartás köréből. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

A «hatásköri összeütközések» bírósága.

Tizennégy éve annak, hogy egy kis röpiratban hivtam fel a magyar közönség figyelmét az 1869: IV. tcz. 25. §-ának alkotmányunk szellemével és hagyományaival ellentétben álló arra az intézkedésére, hogy a bírói és közigazgatási hatóságok között támadt hatásköri összeütközésekben a *minisztertanács* dönt. Aktuálissá a kérdés csak most vált.

Nemsokára a belügyminiszter törvényjavaslatot fog előterjeszténi, mely az 1869: IV. tcz. 25. §-ában egy negyed század óta megvonult ideiglenes rendelkezést állandó intézménnyel óhajtja felcserélni.

Kévszörű alkotmányos érzékű államok is, mint a mienk, úgy *szervezeti*, mint *eljárás* garantíákkal veszik körül azt a testületet, mely hivatva van örködni a hatalmi megosztás egyensúlya fölött.

A jelenlegi állapotnak szószólója alig akad, mert azt talán senki sem védi, midőn a kormány *fél és bíró egy személyben*. Azt talán senki sem kívánja fentartani, hogy a *legfőbb politikai testület: a kormány bíraskodjék*.

Abban mindenki megegyez ma, megegyeztek már az 1869: IV. tcz. megalkotása idején — hogy a kormányra ruházott ideiglenes bírói hatáskör állandó intézményül a magyar alkotmányba nem illeszthető.

Elég szép kort élt ez az ideiglenes intézkedés. Szébbet, mint sok tartós karakterű intézmény. Jele, hogy a miniszterium sohasem élt vissza a reáruházott legfőbb bírói hatással. Pedig ugyan módjában állott. Adott a törvényhozás a kormánynak oly tág keretű felhatalmazást, minőt alkotmányos kormányoknak ritkán adnak. Még csak eljárási biztosítékokat sem szabott elé. Még csak arra sem kötelezte a kormányt, hogy legalább rendeletben szabályozza a hatásköri panasz tárgyában követendő eljárást. Szabad volt tehát teljesen a tér. Ezt a szabadságot azonban a kormány bölcs mérséklettel használta. Sohasem vont el egyetlen ügyet sem a bírói uttól *hatalmi célzatból*. Mindig a hatáskörré vonatkozó jogforrások objectív erejére alapította határozatait. Százakra megy a közzétett ítéletek száma — mutasson csak valaki egyre is, melyben a kormány hatalmi törekvése észlelhető. Az ügyek materiális elintézése ellen alig tehető kifogás.

De ha az *intézményes biztosíték* követelményének szem-

pontjából itéljük meg az ideiglenes rend zést: akkor kétségtelenül *ítéletünk* csak *elitél* lehet. Ki biztosíthat *minden kormány alkotmányos érzékéről*? Jöhet oly kormány, mely *hatalmi tulkapásra használja ki a csaknem abszolút hatalmat rejtő felhatalmazást*. Jöhet kormány, mely nem áll meg a *res iudicata* előtt sem, hanem még a *res iudicata* után is az állam közjogi rendje által megállapított hatáskör túllépése czimén felforgatná a bírói ítélet jogerejét. Ez mind megtörténhetnék, hisz nem is oly régen Poroszországban törvény engedte meg, hogy még a *res iudicata* után is fölléphet a közigazgatási hatóság azzal az igénynyel, hogy a *res iudicata* hatályon kívül helyezésével az ügy közigazgatási utra tereltesse. A miniszteri felelősség — bár én *oly csekély garantiának ezt sohasem tartom, mint az absolutismusnak hízogó német tanok magyar majmoltságával nálunk is szeretik hirdetni* — nem volna mindig eredményes garancia. Ennyit készséggel ismerék el.

Ámde legyen! Tegyük fel, hogy parlamentáris magyar kormány az eddigi tradíciókhoz hiven a legnagyobb tárgyi lagossággal kezelné is a hatásköri összeütközések bíraskodását: mégis elérkezett az ideje, hogy a «negyed százados ideiglenesség» eltűnjön alkotmányunk keretéből.

Különösen előtérbe állította ezt a kérdést a *közigazgatási bíróságokról szóló törvényjavaslat*, mely annyira aktuális, hogy már az 1895-iki költségvetésben is szerepel.

Még kirívóbb volna, hogy a *rendes és a közigazgatási bíróságok között támadt hatásköri összeütközések esetében a kormány döntsön!*

Elég kirívó volt az is, hogy a *pénzügyi bíróság és a rendes bíróság között támadt hatásköri összeütközéseket a pénzügyi bíróságról szóló törvény a minisztertanács* elé utasította.

De nem is kell keresni semmi alkalmi czímet a rendezésre. A legnagyobb aktuálítás az, hogy az 1869: IV. tcz. 25. §-ának intézkedése tarthatatlan, mert abban sem *szervezeti*, sem *eljárás* *garantia* nincs, mert az jelentheti esetleg a legnagyobb *szabadságot és önkényt*.

Egyébiránt a belügyminiszter ugy a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat *indokolásában*, mint több *nyilatkozatában* megígérte, hogy a javaslatot legközelebb elő is terjeszti — és így teljes aktuálítással bir a sokáig nyugodtan aludt kérdés.

Mindig éreztem, hogy czélszerű lett volna, ha Magyarországon irodalmilag is előkészítenék ezt a fontos alkotmányjogi kérdést. Két helyen buzgólkodtam azon, hogy pályakérdésül tűzzék ki. Egyik az *egyetem*, másik az *akadémia*. Mindkét helyen kegyesek voltak indítványomat elfogadni, de mindkét helyen *sikertelen volt a pályázat*. Az egyetemre egy silány munka érkezett, az akadémiában pedig a pályázat meddő volt. A kérdésnek pedig a külföldön van meg lehetős szép literaturája és kifejtett judikaturája.

Különösen nagy előszeretettel foglalkoztak a kérdéssel a francia közjogászok. Cormenin, Foucart, Cabantous, Dufour-Trolley, Vivien, Pradier-Fodéré, Serrigny, Dareste, Boulatignier, Reverchon, Taillandier Ducrocq, Flourens irtak a «*conflits d'attribution*» kérdéseiről.

A németek közül Gneist, Heimbürger, Laband, Löning, Löwe, Rönne, Sarwey, Stengel, Behrend, Thudichum Lipp-

man, Schering, Kosman, Bornhak elég behatóan foglalkoznak a «Competenzconflict» kérdésével.

A *külföldi törvényhozások* már régen nyújtják a gyakorlati megoldás példáit.

Franciaországban az 1828 június 1-én kelt ordonnance 18 articulusban szabályozza az eljárást. Az 1872 május 24-iki törvény a «conceil d'état» reorganisatiójáról intézkedvén, felállítja a speciális hatásköri összeütközési bíróságot... (25., 26., 27. articulus). Az 1831 márczius 26-iki ordonnance, az 1849 október 28-iki réglement, az 1850-iki február 4-iki törvény, az 1828 július 5-iki «circulaire», az 1880 márczius 29-iki circulaire mind tanulságos jogforrások.

A német birodalmi bírói alkotmány a részletes rendzést fentartja az egyes országoknak, melyek azonban már előbb is ugy törvényekben, mint rendeletekben szabályozták e kérdést. Ma minden német államban szervezték a bíróságot és felállították az eljárási garantiákat.

Nálunk édes keveset foglalkoztak ezzel a fontos közjogi kérdéssel. Csak ugy magyarázható meg az a «nonchalance», a mivel ezt a *legmagasabb bírói hatáskört* — a *politikai párturalmon nyugvó miniszteriumra ruházták*.

A miniszterium eljárási szabályokhoz nem volt kötve. Az ügyiratokat felterjesztették az igazságügyminiszterhez, — ez volt az előadó a minisztertanácsban. Ha a bíróság hatáskörét tartotta megállapítandónak, csak akkor került az ügy minisztertanács elé, de ha *közigazgatási hatóságnak a hatáskörét vélte az igazságügyminiszter megállapítandónak, átírt az illetékes szakminiszterhez, és ez utasította az alsóbb közigazgatási hatóságot a további eljárásra*. Ha a megkeresett miniszter nem fogadta el az igazságügyminiszter véleményét, akkor a hatásköri összeütközés a minisztertanács elé került.

A feleknek az egész kérdésbe semmi beleszólásuk nem volt. Az eljárás tehát a bírói eljárás minden biztosítékának hiányában volt.

Ha a kérdés szabályozás elé kerül, a következő alapelvek követését tartjuk nélkülözhetlennek:

1. *Független bíróságra* ruháztassék a döntés joga. Legcélyszerűbb ezt a *Curia* és a *felsőközigazgatási bíróság* tagjaiból alakítani. Minden hónapban egyszer üléseznek ez a bíróság. Külön javadalmazás ezért nem járna.

2. Törvényben kell szabályozni ugy a *positív*, mint a *negatív hatásköri összeütközések tárgyában követendő eljárást*. Ily fontos alkotmányjogi kérdésben nem szabad az eljárási garantiák fölállításáról a törvényhozásnak lemondani.

3. Meg kell tüzetesen határozni, hogy *positív hatásköri összeütközés esetében mely hatóságoknak van joguk «hatásköri panaszt» emelni. Nézetem szerint ezt csak a közigazgatási felsőhatóságokra lehet bízni*.

4. Meg kell határozni — mik képezik a *«hatásköri panasz» föltételeit*. Nézetem szerint mihelyt az *ügy bírói uton folyamatba tételik* — már a *hatásköri panasz bejelentésének ideje elérkezett*.

5. Megállapítandó: a *per mely szakáig* legyen szabad hatásköri panaszt emelni. Nézetem szerint addig, *mig az ügy érdemében bíróság jogerős ítélete nem döntött*. Több állam törvényhozása ily messze sem megy, pl. Franciaország.

6. Megállapítandó, hogy a panaszíratot *hol kell bejelenteni*. *Positív hatásköri összeütközés esetén, nézetem szerint annál a bíróságnál, hol folyamatban van* — *negatív hatásköri összeütközés esetében annál a bíróságnál, a hol első fokban folyamatban volt*.

7. Tüzetesen megállapítandó: *minő hatása van a hatásköri panasz bejelentésének a folyamatban levő ügyre?* Nézetem szerint, ha a bíróság megállapította hatáskörét, a *további bírói eljárás a hatásköri panasz bejelentése alapján felfüggesztendő* — a végrehajtás *felfüggesztése iránt is bizonyos körülmények között intézkedni kell*.

8. Az ügyben *érdekelt felek az eljárásba bevonandók*. Ugy a hatáskör kérdésére kiterjedő *írásbeli nyilatkozatot*

tehetnek, mint a szóbeli tárgyaláson *ügyvédjeik szót emelhetnek*. A per közjogi természete megörzendő.

9. A hatásköri összeütközési bíróság előtt az eljárás *szóbeli és nyilvános* legyen.

10. Tüzetesen ki kell mondani, *mire terjedhet ki a hatásköri összeütközések bíróságának határozata. Csak a hatáskör kérdésére és sohasem az illetékesség kérdésére*.

11. A negatív hatásköri összeütközés szintén körülírandó és meg kell mondani, *kinek van joga negatív hatásköri összeütközés esetében hatásköri panaszt érvényesíteni*.

Nézetem szerint ez a jog *csak az ügyben érdekelt feleket illeti*. *Míg a pozitív hatásköri összeütközések esetében a panaszbejelentési jog csak a közigazgatási főhatóságokat illeti és a felek mellékszemélyek: addig negatív hatásköri összeütközésnél a bejelentési jog csak a feleknek joga*. Természetesen a fél a legtágabb értelemben veendő, mert ez közhatalóság és lehet pl. kir. ügyészség a büntető ügyekben támadt negatív hatásköri összeütközés esetén.

12. Az eljárást *bélyeg- és illetékmentessé* kell tenni, de az eljárási költségek megállapíthatásáról tüzetes szabályt kell felvenni.

13. A *folyamatban levő hatásköri összeütközési ügyekre* az új törvény rendelkezéseit kell kiterjeszteni.

E röviden érintett elvek alapján azt hiszem: czélszerűen lehet felállítani ugy a kellő szervezeti, mint eljárási biztosítékokat. A részletek megbeszélésénél valószínűleg sűrűbben találkozom olvasóinkkal — és ha az előadói tervezetet közzéteszi a belügyminiszter, én fogok leginkább örülni, ha annak bírálatán és javításán minél többen buzgólnak.

Dr. Wlassics Gyula.

A szövetkezetek reformja.

A kereskedelmi törvény (1875: XXXVII. tcz.) életbelépése óta már több irányban történtek felszólalások annak hiányai s egyes intézkedéseinek czélszerűtlensége miatt. Bármi jeles, ha nem is eredeti törvényhozási mű volt is az új alkotmányos korszak ezen legterjedelmesebb és a büntető-törvény mellett legfontosabb alkotása: a közel 20 évi gyakorlati alkalmazás mégis arra a tapasztalásra vezetett, hogy nem mindig tudta kielégíteni az élet követelményeit s nem volt képes megakadályozni azt, hogy védszárnyai alatt súlyos visszaélések ne történjenek.

A legkevésbé kielégítőnek és hatályosnak bizonyult a kereskedelmi törvény a *szövetkezeti ügy* terén. A mily örvedetes jelenség, hogy a szövetkezetek, a modern társulási eszme ezen legújabb és legnemesebb hajtása, a törvényes elismerés és szabályozás jótéteményének hatása alatt az utolsó két évtizedben nálunk is szép, ha nem is elégséges lendületet vettek, számuk az 1875-ik évhez viszonyítva háromszorosra emelkedvén: époly sajnálatra méltó, hogy a törvény nem tudta elejét venni annak, hogy a gyengébb társadalmi osztályok, különösen a kisiparosok és kisbirtokosok, felsegélésére és támogatására szolgáló ezen humanitárius jellegű egyesületek a kapzsi nyerészkedési vágy kielégítésére és a tapasztalatlan és hiszékeny emberek kizsákmányolására fel ne használtassanak. Ennek bizonyosságául elég azon számos panaszra utalni, melyek szövetkezetek által üzött uzsora miatt emeltettek, elég azokat a gyakori bűnpereket és bűnvizsgálatokat említeni, melyek az utolsó években szövetkezeti igazgatók és egyéb intézők ellen indítottak, a kik a ravasz fondorlatoktól sem riadtak vissza, hogy az embereket a jótékonyág áldását árasztó szövetkezetek köpenye alatt kifoszszák s a kik üzelmeket annál sikeresebben folytathatták, mert maguk a bíróságok is kényszerítve voltak a hálójukba kerített emberek filléreinek kisajtolásánál segédkezet nyújtani. A szövetkezeti eszme ezen üzelmek és visszaélések által, sajnos, erősen compromittáltatott s ha más oldalon nem